

אלוקים, למה אתה מנסה אותי?

ברגע השיא של ניסיון העקדה, כשיצחק שוכב על המזבח והסכין מונפת על צווארו, ואברהם שומע את המלאך קורא "אל תשלח ידך אל הנער" – אברהם מביט אל המרחב ורואה "איל אחר נאחז בסבך בקרניו". אברהם לוקח את האיל מתוך השיחים ומקריב אותו תחת בנו.

השאלה היא, מהו "איל אחר"? וכי היו שם שני אילים?! במיוחד שהמשנה באבות מביאה דעה ש"אילו של אברהם אבינו" הוא אחד הפלאים שנבראו בערב שבת בין השמשות, כך שהאיל מוכן אלפי שנים לרגע ההחלפה תחת יצחק ולמה נראה שם "איל אחר"? גם לא ברורה ההדגשה שהאיל "נאחז בסבך בקרניו"? מדוע נאחז בסבך ולא עמד מוכן לעקדה לפני אברהם?¹

1. כלי יקר: 'אחר' משמעותו שהיו שני אילים וכאילו רצה להבדיל ביניהם שזה אחר מהראשון?

הנה רעיון חסידי מרומם בשמו של החוזה מלובלין:

אור לשמים חקת בשם החוזה מלובלין: 'איל אחר', היינו שמלבד אותה עקידה יש עוד עקידה, כשהאדם נאחז בסבך תאוותיו וברשת מדוחי היצר ובפח מידותיו הרעות, ועוקר עצמו משם ומתגבר ונשמר. 'בקרניו' מלשון 'קרן עור פניו', שאורו יהל עד כיסא כבודו יתברך שמו.

כשאברהם רואה את האיל מסתבך בקרניו, הוא מבין את המשמעות רבת ההיקף של מעשה העקדה. העולם השתנה וכבר לא יהיה אותו הדבר. לא יצחק לבדו שוכב על המזבח, אלא יהודים בכל הדורות שיסתבכו ברשת הניסיונות שמציב היצר, ישאבו מכאן את העוצמה והשראה להפוך ניסיון לניצחון.

מעשה העקדה מסביר את מהות הניסיון וההזדמנות האדירה שהוא מציב בפני האדם. הניסיון אינו בחינה או מכשלה, אלא מקפצה שמרימה את האדם מעבר לשטחיות. הוא מסלק את כל הסיבות הצדדיות לקיום ומפעיל את **מקור הכוח** האמתי שבתוכנו. כמובן, הבנת מהות הניסיון מעניקה כוח לדלג מעליו בקלילות ובהצלחה מרבית, כמו המשל המושלם שמובא בהערה².

כך מציע השל"ה הקדוש מול הקשיים שמציבים החיים:

של"ה דרך חיים תונחת מוסר אות מב: עוד יחשוב האדם באם לידו עבירה או מצוה, אולי ה' יתברך מנסה אותי אם אעבור או אקיים, בדרך שניסת את אברהם אבינו ... כי כן היא מידתו של הקב"ה, שולח איזה עניין לאדם בכדי לנסותו.

הבה ניכנס לעומקו של מעשה העקדה ונתבונן בתמיהות הרבות אשר מטלטלות את המוח ומזעזעות את הלב. נתמקד במיוחד בארבע ידועות. ראשית, תמיהה כללית: לשם מה הניסיון? "ויהי אחר הדברים האלה והאלוקים ניסה את אברהם" – אבל לאיזה צורך מנסה את אברהם? וכי הקב"ה צריך בחינות?! הוא אינו בקי בתוצאה מראש?! וכי אברהם לא הוכיח כבר את מסירותו האיתנה לאלוקים?!

¹ מהרי"ל דיסקין אומר הברקה: יש אומרים שהעקדה הייתה בראש השנה או ביום הכיפורים וביום טוב אסור לצוד. לכן ההדגשה שהוא "נאחז בסבך בקרניו" והוא בגדר ניצוד ועומד שאין בו איסור צידה (ביצה כד, ב).
² מעשה באיש מודיעין בכיר שנחשף לסודותיה הכמוסים של המדינה. פעם בהיותו בשליחות חשאית במדינת אויב, עצר מונית נוסעת ברחוב והתיישב בכיסא הקדמי. פתאום רואה שבמושב האחורי יושבים שני גברתנים עם עיניים חורשות רע. אקדח הוצמד לגבו והם הודיעו לו שהוא חטוף בידי האויב. הוא נלקח למקום סתר ונחקר בעיניים אודות סודות המדינה. הוא נאבק לסגור את פיו, אבל העיניים הלכו וגברו ביום ובלילה והוא חש שכוחותיו אובדים ולא יוכל לשרוד.

ברגע האחרון הם עשו טעות. הם דיברו מאחורי דלת חדר החקירות ולתדהמתו שמע שהם דוברים עברית. פתאום הבין שהכל שקר ותרמית: אלו אנשי המודיעין שעובדים לצדו ורוצים לבדוק את מידת הנאמנות שלו טרם יעלו אותו לדרגה הגבוהה ביותר. כמובן, מאותו הרגע לא שם לב כלל לעיניים ולקשיים, ואדרבה, שמח מהקושי שלהם כי הבין שהם אלו שירוממו אותו עד לקצה.

2. דרשות הר"ן הדרוש השישי: עניין הניסיון צריך להתבאר, כי אין ספק שלא ינסה ה' יתברך לדעת אם יעמוד המנוסה בניסיונו, כי ה' יתברך צופה ומביט כל העניינים העתידיים ואין אצלו ספק כלל.

שנית: איך מציבים ניסיון נורא ואיום כזה? כיצד תובעים מאבא שכל מהותו היא "כרחם אב על בנים" לזעזע את עולמו בדרישה בלתי אנושית? במיוחד שהקב"ה הוא זה שחידש איסור הקרבת קורבנות אדם, ובעוד שתרבויות שונות היו מעלים את הבן למולך ובירושלים העתיקה היה מקום מתועב בשם "גיא בן הינום", בו שרפו בנים ובנות כחלק מפולחן עבודה זרה, התורה אוסרת זאת בחריפות?

גרוע מכך: הגמרא אומרת דבר מבהיל על המסקנה המוטעית שהייתה יכולה להילמד ממעשה העקדה:

ירמיהו יט,ה: ובנו את במות הבעל לשרף את בניהם באש עלות לבעל אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי - **תענית ד,א:** 'לא דיברתי' זה יפתח, 'ולא עלתה על ליבי' זה יצחק בן אברהם. רש"י: **שלא תאמרו הרי ציוה ה' ליפתח ואברהם?** מעולם לא עלתה על ליבי לשחוט בנו, אלא רק לנסותו.

ההדגשה הארוכה של ירמיה "אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי", באה לשלול את המשמעות המוטעית שעלולה להילמד ממעשה העקדה ואת מעשהו הנורא של יפתח הגלעדי שהקריב בפועל קורבן אדם. כאשר יפתח התכוון למלחמה כנגד בני עמון, נדר כי "אשר יצא מדלת ביתי לקראתי בשובי בשלום ... והעליתוהו עולה". הוא התכוון לבעל חיים כשר להקרבה, אבל הבת היחידה שלו יצאה בתופים ומחולות והוא טעה לחשוב שעליו לקיים בה את נדרו. והנה הגמרא קושרת זאת עם הטעות שיכולה להילמד ממעשה העקדה. וכל אחד תמה: מדוע העלה הקב"ה מראש רעיון נורא כזה כניסיון?

בהערה³ הובאה העמקה לשאלה.

[החתם סופר כותב ביאור לשאלה הזו, ומרטיט לקרוא את הדברים אחרי שנה של מלחמה וקרוב ל-1800 קורבנות אדם קדושים וטהורים.

חתם סופר דרשות י: ניסה הקב"ה את אבותינו ... להיות שורש לבניהם שיוכלו לסבול צרות ... אם אחרי שזיכהו השם בבן יחיד וגידלו לז' שנים בכבוד וגדולה – ימסרהו לשחיטה, וזה יהיה שורש לבניהם שסובלים זה, אחרי שהיו עליון על גויי הארץ, נמסרו רחמנא לצלן לשבי, ביזה, הרג ואבדון.

מעשה העקדה הוא לא רק ניסיון, אלא **קדימון** (ה' ירחם). מעשה אבות סימן לבנים ואברהם סולל את הדרך לבניו שיצטרכו לדבוק באמונת ה' עד הקצה המר, כולל הקרבת הבנים. ממעשה חנה ושבעת בניה, דרך קדושי מסעי הצלב, מגורשי ספרד ומגני ארצנו בעת הזו. בהערה⁴ הובא מעשה מדויק.

³ התורה מדגישה שוב ושוב שאברהם הלך לעקדה מתוך **דעה צלולה - ולמרות רגשות אב פעילים**

ואותנטיים. וכל זה מעצים את המבוכה בניסיון העקדה: איך מציבים דרישה כזו בפני אבא שמהותו רחמים? הנה הפסוק אומר "**ביום השלישי** וישא אברהם את עינו וירא את המקום מרחוק" ומבאר רש"י: "למה איחר מלהראותו מיד? כדי שלא יאמרו הממו וערבבו פתאום וטרף דעתו ואילו הייתה לו שהות להימלך אל ליבו, לא היה עושה". הקב"ה נתן לו לישון על זה **שלושה לילות** – הלילה שאחרי הציווי ועוד שני לילות של ההליכה בדרך וביום הרביעי הראה לו את המקום - וכל זה לגרום לעשות מתוך דעה צלולה. הרבי (ליקוטי שיחות טז/119) מדמה זאת לשני מקומות נוספים שנצרכו בהם ארבעה ימי הכנה: לגבי קרבן פסח נאמר שהיו צריכים להחזיק את הקרבן בבית ארבעה ימים ויש לומר שהוא כדי שההתנערות מהעבודה זרה של מצרים תהיה גמורה. כך גם נאמר לגבי מתן תורה: "ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר" וה' נגלה על ההר וחז"ל מבארים כי משה הוסיף יום מדעתו כדי שיהיו שלושה ימים שלמים בין הציווי ובין מתן תורה. בפשטות הוא כדי שהטרה תהיה גמורה, אבל מכאן אפשר ללמוד שהוא גם כדי שההכנה והעיכול לקראת מתן תורה יהיו שלמים. (לכן כאשר מציעים לנו הצעת עבודה ואנו נוהגים לומר 'תן לישון על זה לילה', נכון יותר לישון שלושה לילות...). עוד מדגישה התורה: "ויאמר יצחק אל אברהם אביו, ויאמר אביו, ויאמר הנני בני". מה אריכות הלשון וכפל הפניות? ראיתי פירוש מרטיט: יצחק פונה לשאול האם אברהם עודנו "אביו" או שבלהט כיסופי המצווה הפך להיות מלאך שהתנתק מהמציאות? "ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אביו?!" ויבארה עונה: "**הנני, בני**", נותרתי אבין ברגשי האב ואתה "בני", עם געגועי האב אל בנו. כך מתאר המדרש (רבה נ, ח): "שלח ידו ליטול את הסכין ועינו זולגות דמעות ונפולות דמעות לעיניו של יצחק מרחמנותו של אבא ואעפ"כ הלב שמח לעשות רצון קונו".

⁴ הרב ישראל מאיר לאו ביקר אצל הרבי ביחידות ארוכה אחרי **מלחמת יום הכיפורים**. **למרות גילו הצעיר**, הרבי שוחח עמו למעלה משעתיים ובין היתר העלה שאלה הקשורה במערכת הפוליטית בארץ: "**היהודים נושאים אופי מהפכני**. היהודי בטבעו שואף לתקן עולם ולכן בכל המהפכות האחרונות בעולם, בגרמניה, בצרפת וברוסיה, אנשי רוח יהודים היו ממובילי הדעה. לכן אפשר היה לצפות כי "במדינת היהודים", תתרחש מהפכה כל שנתיים והשלטון

שלישית, תמיהה גדולה יותר: הרי אברהם כבר התנסה בתשעה ניסיונות קשים – בגופו, במשפחתו ובממונו – ועמד בכולם בגבורה ומדוע הם אינם מספיקים? אברהם כבר קפץ לאש של נמרוד, ראה את שרה נלקחת ממנו, מסר נפשו להציל את לוט, גירש את ישמעאל מהבית ועוד ניסיונות קשים, ולמה צריך למתוח את החבל עד הקצה ולהציב דרישה בלתי מוסרית כזו?

במיוחד לאור דברי חז"ל הבאים: **רש"י: 'קח נא' - אין נא אלא לשון בקשה, אמר לו: בבקשה ממך עמוד לי בזה, שלא יאמרו הראשונות לא היה בהן ממש.**

ניסיון העקדה מעמיד ומקבע את כל הניסיונות הקודמים ואם אברהם לא יעמוד בעשירי – כל הניסיונות הקודמים יאבדו את משמעותם. התמיהה עולה מאליה: וכי אדם שקיים תשע מצוות וחטא בעשירית – מאבד את כל הקודמות!?

לבסוף, צריך להבין את שאלת האבן עזרא: למה התורה מתעלמת מחלקו המכריע של יצחק? כיצד נאמר 'והאלוקים ניסה את אברהם' ולא מוזכרת בכלל מסירות נפשו של יצחק, שהיה גבר בוגר בן 37 ויכול להתנגד חמורות להישחט על המזבח?

אבן עזרא כב,ה: רבותינו אמרו שיצחק כאשר נעקד היה בן שלשים ושבע שנים. ואם דברי קבלה נקבל, אבל מדרך סברא אין זה נכון, שהיה ראוי שתהיה צדקת יצחק גלויה ויהיה שכרו כפול משכר אביו שמסר עצמו ברצונו לשחיטה ואין בכתוב מאומה על יצחק?

התמיהה מכריחה את האבן עזרא לגרוס, שיצחק היה נער צעיר בן יג שנים ואביו לא גילה לו את הסוד עד הרגע האחרון ועקד אותו בכוח. אבל זה תמוה מפשטות הלשון "וילכו שניהם יחדיו", שהלכו בלב שלם בשמחת קיום רצון ה'! הדרא קושיא לדוכתא: מדוע מתעלמים מהחלק של יצחק?⁵

ב. במטרה לבאר את מטרת הניסיונות, המדרש מביא שלושה דימויים:

3. בראשית רבה לד,ב: 'ה' צדיק יבחן' - אמר רבי יונתן: היוצר אינו בודק קנקנים רעועים, שאינו מקיש עליהם אחת עד שהם פוקעים ומה הוא בודק? קנקנים יפים שאפילו מקיש כמה פעמים אינם נשברים... אמר רבי יוסי: הפשתני הזה בשעה שהוא יודע שהפשתן שלו יפה וכל שהוא כותשה היא משתבחת... אבל בשעה ששפתנו רעה - אינו מספיק להקיש עליה עד שהיא פוקעת, כך אין הקב"ה מנסה אלא את הצדיקים. רבי אליעזר אמר: בעל הבית שהיו לו שתי פרות, אחת כוחה יפה ואחת כוחה רע, על מי הוא נותן העול? על אותה שכוחה יפה וכך אין הקב"ה מנסה אלא את הצדיק.

יתחלף לעיתים קרובות. והנה חלפו 26 שנים מקום המדינה ואותה מפלגה זוכה בבחירות. במיוחד אחרי מלחמת יום כיפור וכל השבר הנלווה אליה, ושוב היו בחירות ושוב נבחרה גולדה מאיר. [יצוין שדברי הרבי היו נבואה שהקדימה את זמנה ובבחירות הבאות אחרי השיחה, בשנת 77, אירע המהפך ומנחם בגין עלה לשלטון]. הרב לאו המופתע לא חשב על השאלה מעולם, ואחרי מחשבה ענה שאולי הסיבה כזו: אחרי השואה וכל המלחמות הקשות בארץ, אנשים רק רוצים לחיות. הם מבקשים לחזור הביתה בשלום ולא לחולל מהפכות. הרב הוסיף סיפור: במהלך מלחמת ששת הימים (או בימי ההמתנה אליה), הייתה האפלה בתל אביב. היו חייבים לשמור על חושך בבתים, כדי שהמיגים המצריים לא יראו היכן להפציץ. לילה אחד הוא מקבל טלפון מבעל אולם בעיר והלה מבקש לבוא לסדר קידושין בדחיפות. חתן וכלה קבעו חתונה והם מסרבים לדחות אותה למרות המלחמה, אך הרב מסדר הקידושין חושש לבוא והוא מבקש מהרב לאו לעשות מאמץ ולהגיע במקומו. הרב צעד ברגל 45 דקות והגיע לאולם. המקום היה חשוך עם בדיוק עשרה אנשים עבור החופה.

אחרי הטקס, ניגשה אישה מבוגרת ופרצה בבכי. היא ביקשה בדמעות ברכה לבן החייל שלה והוסיפה כי אם הוא לא יחזור - היא תאבד עצמה לדעת ח"ו. היא ניצולת שואה יחידה ממשפחתה ועלתה ארצה לבדה. כאן הכירה בחור, שאף הוא ניצול שואה ונולד להם הילד הזה. בעלה הלך ללחום במלחמת השחרור ולא חזר. היא נותרה לבדה עם הילד ואם לא יחזור מהמלחמה - לא תמצא עוד טעם בחייה.

דמעות גדולות נשרו משתי עיניו הקדושות של הרבי ואמר: "אני מבין, אני מבין"..⁵

רבינו הזקן עונה (אגרת הקודש כא) כי עיקר ניסיון העקדה היה לראות את הדרך בה יפעל אברהם: האם יגיב בכאב או בשמחה? ולכן עיקר העמידה בניסיון הייתה בזריזות של וישכם אברהם בבוקר. וזאת נקודה שראינו אצל אברהם ולא אצל יצחק. עוד אפשר לענות שאברהם ידע מכך כמה ימים והדברים התיישבו אצלו, בעוד שיצחק הבין רגעים ספורים קודם שהוא עומד להיעקד.

שלוש בעלי מלאכה מבצעים פעולות 'מכאיבות' ליצירה שלהם, אבל כוונתם טובה. דוגמה ראשונה היא **אמן זכוכית היוצר קנקנים** ובסוף התהליך מקיש על הקנקן כדי לבדוק את חוזקו. דוגמה שנייה היא **מנפץ המכין בדי פשתן לאריגה** ובתחילת התהליך מסרק את חוטי הפשתן כדי להפריד אותם מהגבעול ומהפסולת והלכלוך שהצטברו עליהם. דוגמה שלישית היא **חקלאי המניח את העול** על צווארו של השור לפני החרישה.

מה רומזות שלוש הדוגמאות? מדוע לא מספיקה אחת? המלבים והנציב בהעמק דבר אומרים הסבר נפלא: המדרש רומז **לשלוש יתרונות שונים המופקים מהקושי**: אמן הזכוכית מקיש על הקנקנים לטובת **עצמו**, כדי להכיר את חוזקם. המנפץ מכוון לטובת **הפשתן**, כדי להביאו לשיא איכותו. ואילו החקלאי מניח את העול על צוואר השור לטובת גורם שליש: **השדה**, שתצמח היטב.

כך לתופעת הניסיונות ישנן שלוש מטרות: ה' בוחן את הצדיק לטובת **עצמו** - של **הקב"ה**, כדי לדעת מעלת הצדיק (הסבר שנשלל לעיל על ידי הר"ן). ה' מעורר מהמורות בפני הצדיק, לטובת **הצדיק המנוסה**, כדי לרוממו. וגם הניסיונות באים לצורך גורם שליש: עבור **הצופים**, **זרע אברהם** שמתבוננים כבר 4000 שנה בפרשת הניסיונות והעקדה ולומדים מהם לקח עד היכן מגעת אהבת ה'.

אנו רוצים להתבונן היטב בשני ההסברים האחרונים – שהניסיונות הם לטובת **המנוסה** ולטובת **הצופים** – ולהבינם לעומקם ולאשורם. נסתמך על קטעי מכתבים ושיחות בכמה מקומות, וכמובן על השיחה המפורסמת בליקוטי שיחות כ פרשת וירא בביאור מהות העקדה.

ג. בעיצומה של המלחמה, קראתי את ההסבר המדויק והבוטה ביותר.

החיל איתן אריאל (עלון קרוב אליך): במוצאי שמחת תורה נכנסנו לכפר עזה, כדי לטהר את הבתים מהמחבלים, לפני שתיכנס הרבנות לאסוף את הגופות. הכינו אותנו לכך שהמחבלים מסתובבים בשטח ויש המון הרוגים. צעדנו בשני טורים, בשקט ובדריכות גבוהה, ובראשי הדהדו מילות הפיוט ששרים בפתח יום הכיפורים: 'לך א-לי תשוּקתי, בך חשקי ואהבתי, לך לבי וכליותי, לך רוחי ונשמתי'.

אתה יודע שיש לך ברירה, שלא כולם באו ואתה יכול להיפטר משרות עם תירוץ כלשהו, אבל אז מתחדדת שאלת המהות: מה אני רוצה מהחיים? מה אני מצפה משמונים השנים שנותרו לי? והמתח מבהיר את התשובה: 'תכלס, אני רוצה לעבוד את ה', להיות חלק מעם ישראל ולרצות טובתו...!'

אנחנו גדולים כגודל הניסיונות שלנו ולכן כאשר האלוקים רוצה לגדל אדם – הוא מציב לו סתירות גדולות. הסתירות מפעילות לחץ שמכריח להתעלות מעל השטחיות ולהתחבר אל מקור הכוח האמתי שלנו, אל הגרעין האלוקי שהוא פצצה רבת עוצמה ששום דבר לא יכול לו.

הניסיון הראשון מתחיל במילים "לך לך (מארצך וממולדתך ומבית אביך)" וכך הניסיון האחרון מתחיל באותן מילים "לך לך (אל ארץ המוריה והעלהו שם לעולה)". מטרת הניסיון היא "לך לך" – אל עצמך, תגלה ותחשוף את מקורות הכוח העצמיים שלך ותהפוך אותם למקורות ההנעה הקבועים שלך.

בתוך כל אדם יש כוחות אינסופיים. אנחנו ילדים של האישים הגדולים ביותר בהיסטוריה, של אברהם אבינו, משה רבינו, דוד המלך ורבי עקיבא, אבל הכוחות הללו רדומים. הם שוכבים כבויים בתוך הנפש, משום שאין טריגר שמעורר אותם. החוק הפיזיקאי קובע שאדם מוציא בדיוק את הכוחות שנדרשים ממנו ולא יכול לפרוץ יותר מזה. אם הרמנו כוס מים, נוציא בדיוק את הכוח להרים 100 סמ"ק ואם הרמנו חבילה של עשרה קילו, נוציא בדיוק את הכוח הזה. והיות שהחיים הם משעממים ובנאליים, אנחנו מקיימים קשרים שטחיים ונמוכים וככה זה נראה.

ואז נתקלים במחסום, בהתנגדות חמורה שמאיימת על עצם הקיום והאדם חייב לסחוט את מקורות הכוח האמיתיים שלו. השטחיות הרגילה אינה מספיקה כדי להמשיך הלאה ועולה השאלה האמיתית של החיים: מי אני? ומה אני מבקש מהחיים? זה כמו מכוון כושר: כדי לפתח מסת שריר, עלינו להרים את רמת הקושי במכשיר ולהציב **התנגדות גדולה יותר** ואז נדרשים להוציא כוחות חזקים יותר נגדה, שהופכים להיות מסת שריר טבעית.

כל אבא מכיר את זה בצורה מוקטנת: לפעמים עוברים אתגר עם ילד שמשבש את החיים. מבכיות לאורך הלילה ועד בילוי בבית רפואה כמה ימים שמשבית את התוכנית. בשעת מעשה זה עצבים וזעם, אבל אחר כך חשים קשר טהור אל הילד בצורה שלא הכרנו. שכן האהבה השטחית של החיים לא מספיקה בשביל לשרוד את האתגר. הלחץ מכריח לחשוף את מקורות האבהות העמוקים ולשחרר אותם אל תוך החיים ואחר כך אנו גבוהים ואציליים הרבה יותר משהיינו.

הנה נקודת הרעיון במילים חודרות ונפלאות, מתורגמות ממכתב הרבי באנגלית:

מכתב מהרבי מליובאוויטש כו שבט תשמו: אם אדם עובר מצב קשה או מטריד במיוחד, מובטח שה' נתן לו כוחות יוצאים מן הכלל להתגבר על הקושי. סביר להניח כי האדם אינו מודע לכוחו הפנימי האמתי, ולכן הניסיון הוצב לתכלית היחידה של להוציא את כוחו הטמון, שאחרי התגברותו על הבעיה, יתווסף לארסנל יכולותיו הגלויות ולהשתמש בהם להשגות גדולות יותר לטובת עצמו וזולתו.

בכך מעניק ספר העקרים משמעות חדשה לביטוי "ניסיון": כמו לצבור ניסיון ולאסוף את הכוחות שהתחדשו ופרצו החוצה אל תוך מאגר הכוחות הגלויים. בהערה⁶ הובא סיפור נפלא⁷.

ספר העקרים מאמר ה פרק יג: פעמים הרבה מביא הקב"ה יסורין על הצדיק להרגילו, שיסכים המעשה הטוב עם המחשבה הטובה, שמתוך המעשה יתחזק לבו באהבת ה'. לפי שכל פועל יקנה בנפש תכונה חזקה יותר כשהיא נקנית בזולת מעשה, ויקרא ההרגל בעבודה "ניסיון".

זה סוד סדרת הניסיונות הארוכה שעבר אברהם: הקב"ה מרים את הקושי מניסיון לניסיון ובכל פעם מכריח את אברהם לחפור יותר עמוק אל תוך עצמו. מניסיון לניסיון חותך הקב"ה עמוק יותר בבשר ודורש מאברהם ויתור נפשי גדול יותר, כזה שהכוחות שהופעלו אתמול לא מספיקים והוא נאלץ לחשוף היום עוד יותר את הביטול והחיבור לאלוקים.

עשרת הניסיונות לוקחים לאברהם את כל הערכים האנושיים: את אהבת החיים, את ההיגיון, את השאיפה לרווח ותועלת, את אהבת האישה והבנים, ולבסוף מנתקים אותו מעצם האג'נדה האישית שהיא סיבת קיומו של האדם בר המעלה.

בתחילה, אברהם נדרש לקפוץ לאש של נמרוד. הוא נדרש לוותר על החיים כי מי יודע איך זה יגמר. הקב"ה עוד לא פנה אליו מעולם ולא הבטיח לו שום דבר. מצד שני, אין כאן עדיין קריעה מה"אני"

⁶ הרב נחמן סודאק פעל במשך 55 שנה כשליחו הראשי של הרבי באנגליה. בשנת תש"ע, 2010, ערך דינר יוקרתי לרגל יובל חמישים שנה לפעילות חב"ד באנגליה. זה היה ערב יוקרתי שהפגין את ההצלחה האדירה אותה הובילו מאה משפחות שלוחים שפעלו בכל קהילה ברחבי הממלכה וניהלו מאות מוסדות וארגונים. כשהאורחים הנוצצים התפזרו באמצע הלילה, התיישבו השלוחים להתוועדות פרטית. אחד הצעירים שאל את רבי נחמן "איך שרדת?" כיצד עברת את השנים הקשות בתחילת השליחות? הרב סודאק הגיע בשנים השבורות אחרי המלחמה, אנשים הצניעו את היהדות או ברחו ממנה. איש לא רצה בהתלהבות החבד"ת שהפגינה אידישקייט בחוצות. במשך שנים עמל לבנות את "בית ליובאוויטש" ולא הצליח לסיים. איך הגעת עד הלום? הרב סודאק הרים כוסית "לחיים" וסיפר סיפור: "את הכוח שלי אני שואב מחווייה טראומטית שעברתי בגיל תשע. היינו ילדים בטשקנט וההורים נאבקו לתת לנו חינוך יהודי. החוק חייב ללכת לבית הספר הממשלתי, הקומוניסטי, אבל אני וכמה חברים למדנו בסתר בתלמוד תורה מחתרת. זה היה סיכון אדיר, אילו היו תופסים אותנו, היו נשלחים ההורים לסיביר, אבל הם סירבו לוותר. מדי יום הייתי עוזב את הבית בחושך וחוזר בחושך. הייתי יוצא לפני הזריחה וחוזר אחרי השקיעה.

"יום שישי אחד, צעדתי הביתה מבעוד יום, כדי להגיע לפני שבת ובידי ספר חומש. פתאום הרגשתי יד גדולה על הכתף. לא הייתי צריך להסתובב כדי לדעת שאני בצרות. בלש של הקג"ב שאל מאיפה אני חוזר? "מסבתא". "איפה אתה לומד?" לכל בית ספר היה מספר ואני זרקתי מספר של בית ספר מעיר אחרת וכך לא יוכל לבדוק. הוא שחרר אותי, אבל בזווית העין ראיתי אותו עוקב אחרי. הוא מתכוון ללכת אחריי הביתה ולעצור את אימא שלי עד שתישבר. ידעתי שאסור לי להגיע הביתה. התחלתי לרוץ והוא אחריי. רצתי בלי נשימה לתוך פארק סמוך והתרוצצתי בין העצים במשך שעה וחצי, עד שירדה החשכה והוא איבד אותי. "השעה וחצי היא עם החומש בידי הייתה מבהילה, ראיתי את הסוף, אבל אחריה נולדתי מחדש. ידעתי מי אני, מה הכוחות שלי ועל מה לא אוותר לעולם. אחר כך כשכמה אנגלים קרירים זלזלו בי, אמרתי לעצמי: עברתי את סטאלין ואני אתפעל מכם?!...!" (גיליון כפר חב"ד 1562).

⁷ בחסידות מובא משל (לקו"ש כ/284 מספר המאמרים תרסו/שפ) ממלך שהיה לו בן יחיד, מושלם בכל המעלות, אך הבן נסמך על אביו ולא עשה די כדי לפתח את הכישרונות העצמיים שלו. החליט המלך לשלוח אותו למקום רחוק שבו יעשה בעצמו כדי להוציא את הכישרונות שלו מהכוח אל הפועל.

הפנימי. שכן אדרבה, משאת נפשו תגדל ותתעצם בזכות הניסיון. העולם כולו יראה את דבקותו במשימה ומחויבותו לרעיון הפצת האמונה והוא יעשה - במותו בתוך האש או בהצלתו הפלאית מהאש - את מה שלא עשה בכל קמפיין ההסברה החיובי.

אחר כך מעלה הקב"ה את הקושי ודורש ממנו להיקרע מתוך ההיגיון. "לך לך מארצך וממולדתך" ואברהם יכול לשאול למה לעזוב את ביתי? מדוע אי אפשר לעבוד את ה' כאן? הרי אני משווק א-ל על טבעי שהשמים ושמי השמים לא יכללוהו? אברהם נתבע לקרוע ליטרת בשר מעצמו ולקום וללכת לארץ לא נודעת שאפילו שמה לא נאמר לו. אחר כך זה הולך ומסתבך יותר, כשהכול עובד נגדו והשליחות מפסיקה להניב רווחים. הוא מגיע ארצה ופורץ לראשונה רעב בארץ. משליח האלוקים שאמור להביא ברכה ושפע, הוא הופך להיות 'נאכס' שמעיק על הסביבה. אחר כך נאלץ לראות את אשתו נלקחת אל בית המלך, למסור את חייו עבור איש חוטא כמו לוט, שלא ראוי להקרבת החיים. בהמשך הוא נתבע להרחיק את בנו הגדול מהבית, ולבסוף מגיע השיא בניסיון העקדה.

העקדה מציבה את האיום הגדול ביותר - דווקא בגלל חוסר המוסריות והאנושיות שבה. היא חותכת מאברהם את עצם עצמיותו ומשאירה אותו ערום וחסר כל. שום סיבה הגיונית ותועלתנית לא יכולה לגרום לו לציית לדרישת ה'. בעקדת יצחק על המזבח, הוא עוקד את עצם עצמיותו וסיבת קיומו. את כל חייו הקדיש כדי להרחיק את האנושות מאילי ההבל, שרוצים קורבנות אדם, ועכשיו הוא עצמו ייאלץ להקריב קרבן אדם. חלומו הגדול היה לבן שימשיך את מפעל האמונה שהקים ועכשיו ייאלץ לגדוע את השתיל שנטע אחרי 100 שנות המתנה.

עקדת יצחק מכריחה אותו לבגוד גם בעצם אישיותו הרחמנית ומוצפת הוסד. אברהם שהקדיש את כל חייו להרבות טוב וחסד, שמסר נפשו בעבור לוט ועזב את פני השכינה בעבור שלושה ערביים, שחירף נפשו בתעוזה מול האלוקים עבור אנשי סדום החטאים, ייאלץ להעביר את הסכין על צוואר בנו. לא את העולם הזה הוא מאבד, אלא את העולם הבא... איך יוכל להביט במראה אחרי מעשה כה מנוגד ומנותק למה שהאמין בו?

הלחץ סחט אותו עד הקצה וחשף את סיבת קיומו האחת והיחידה: כוח החיים האלוהיים. כשכל הסיבות החיצוניות נגמרות, נשארת רק האמיתית, זו שמלמל החייל איתן אריאל בכניסה לשדות כפר עזה: "לך א-לי תשוקתי, בך חשקי ואהבתי".

ליקוטי שיחות כ/76: העובדה שאדם מוכן להניח חייו עבור דרישות ה', אינה מבטאת את אמיתיות המושג של מסירות נפש. יתכן שהוא מוסר את נפשו על פי חשבון, שכאשר ימסור את חייו, ירוויח דבר שהוא גדול מחייו. אמיתיות המסירות נפש היא כאשר זוכח את ה'אני' שלו, הוא נותן את עצמו לגמרי לקב"ה, יותר מכל חשבון של שכל ורגש. וזה היה החידוש של מעשה העקדה: לא היה שם כל הישג חוץ מ'ירא אלוקים עתה'. שמו של הקב"ה לא היה מתפרסם, משום שאברהם הלך עם יצחק לבדו, וגרוע מכך: בעקדת יצחק היה נעקר השתיל שאמור להמשיך את מהפכת אברהם בעולם.

כעת מובנות השאלות ששאלנו בתחילת השיעור: למה ניסיונות? ומדוע ניסיון כה מופרע ויוצא מכלים? עוד מובן מדוע ביחס לניסיון העקדה, אין שום יחס לכל הניסיונות הקודמים "אין בהם ממש". שכן את הקודמים, אברהם היה יכול לשרוד משיקול צדדי של נוחות והישג ולכן "אין בהם ממש. רק הניסיון האחרון מכחיד כל אינטרס אישי ומציב את אברהם בזוהרו האלוהיים.

גם מובן מדוע ניסיון העקדה מתייחס לאברהם ולא ליצחק. שכן אצל יצחק, הניסיון דומה לניסיונות הקודמים שהוצבו בפני אברהם. זה קושי גדול, אבל כזה שאפשר להצדיק אותו בשיקול קדוש כלשהו של עמידה בדרישות ה'. רק אצל אברהם עצמו, הניסיון חורג מכל מה שבנה בחייו, כאמור.

בהערה⁸ מובאת התייחסות לשלוש שאלות מעניינות בסוגיית הניסיונות.

⁸ בכך אפשר ליישב כמה תמיהות ידועות בסוגייה. א. עסקנו כמה פעמים בקושייה החריפה על טענת "נלכה נא דרך שלושת ימים": מדוע משה גונב את דעתו של פרעה ונותן תחושה שיוצאים לשלושה ימים בלבד, במקום לומר את האמת שהולכים על מנת שלא לחזור? האלשיך מבאר רעיון גדול: ה' מעמיד את פרעה בניסיון שהוא מסוגל לעמוד בו. פרעה לא היה במצב נפשי שמסוגל לשחרר אותם לעולם ולכן כל האתגר שהועמד בפניו היה

לסיכום הרעיון, הנה אגרת מרטיטה שכתב האדמו"ר הרי"צ ובה מביע את געגועיו "לתקופה העשירה בייסורים ועינויים" בימי הגבורה ברוסיה הקומוניסטית אשר היוותה את נקודת השיא בחיים.

אגרות הרי"צ יז אייר תרצד: מלבד אשר בימי חיי האדם יש תקופות קבועות - ימי הילדות, נערות, בחרות וכו', ומלבד מצב כישרונותיו - רגילים ובינונים או מאירים ונפלאים, וכן טבעו אם ביישן ועצב או עליז וצוהל - מלבד כל זאת ההשגחה העליונה מזמנת תקופות מיוחדות אשר לפעמים משנים טבע האדם ומפתחים כישרונותיו להעמידו על גובה מיוחד ... התקופה היותר חזקה בפעולתה על נפשו והתפתחות כישרונותיו, היא התקופה העשירה בעינויים וייסורים בעד עבודת תעמולה בשקידה ובמרץ בשביל דעה מן הדעות, ובפרט מי שמתאבק עם רודפיו בעד קיום וחיזוק דתו. תקופה זו עם היותה סבוכה בעיני הגוף וייסורי הנפש - עשירה היא ברושמים חזקים והם ימי האור בחיי האדם.

נסיים עם תפישה יקרה. קודם הובאו מהמדרש, שלוש סיבות בתכלית הניסיונות: לטובת הקב"ה המנסה, לטובת האדם המנסה, ולטובת הבריות המביטים בו. עד כאן עסקנו בשתי הסיבות הראשונות ונקדיש כמה מילים לסיבה האחרונה.

הרמב"ם כותב במורה נבוכים כי תכלית ניסיונות אברהם היא "להראות אהבת ה' עד היכן מגעת". להעמיד סטנדרטים גבוהים בפני ילדי אברהם ולחייב אותם לאותה הדרך.

עומק העניין הוא, שכאשר אברהם עמד בניסיון, הוא לא רק גילה את הכוחות של עצמו, אלא פעל שינוי מערכתי לדורי דורות וחשף וגילה את הכוחות של כל אלו שיתפעמו מגדולת בחירתו. **אנחנו צמאים לגדלות**, טבעו של אדם שהוא צמא לדמויות ענק שירימו אותו מעבר לעצמו ואנחנו גדולים כגודל הניסיונות שעברנו בעצמנו או כגודל הגיבורים שפגשנו⁹.

התפישה הזאת מחייבת כל אחד מאתנו. עלינו להבין שאיננו רק **קוראים** סיפור, אלא גם **מספרים סיפור לדורות הבאים**. הילדים שלנו מתבוננים בנו ומחפשים את רגעי הגדלות והתרוממות הנפש. גם הם צמאים לגדלות ומבקשים לפגוש את רוממות הרוח שלנו.

נעצור ונחשוב מה אנו זוכרים מההורים שלנו? זה כנראה לא סושי ושווארמה. אנחנו נזכרים ברגעי הקרבה בלתי רגילים. באבא שיוצא באדיקות בשעת בוקר מוקדמת לתפילה, שמקפיד על שיעורי תורה בכל מצב רוח, שצועד בכל מזג אוויר לעבודה כדי לפרנס אותנו. גם הילדים שלנו משתוקקים

בסך הכול להסכים לשחרור זמני של שלושה ימים. הפסקת אש הומינטרית מוגבלת. שכן כדברנו, תכלית הניסיון היא להרים את המנסה ולהעמידו בגובה רוחני ולכן הניסיון מותאם למידותיו. ב. הגמרא אומרת כי חטא בת שבע ואוריה, פרץ בגלל בקשת דוד המלך לעמוד בניסיון. הוא שאל את הקב"ה למה אומרים "אלוקי אברהם" בתפילה ולא "אלוקי דוד"? והקב"ה השיב כי אברהם עמד בניסיונות. דוד אמר שגם הוא מוכן לעמוד בניסיון ואז קרה הניסיון הלא מוצלח מול בת שבע ואוריה. השאלה היא, אם ניסיון הוא דבר חיובי, למה בקשתו הייתה טעות והוא נכשל בסופו של דבר? וגם למה אנחנו מבקשים כל בוקר "ואל תביאנו לא לידי ניסיון ולא לידי ביזיון?". אלא ניסיון הוא דבר חיובי, אבל רק כשהקב"ה בוחן מראש את יכולתו של 'הקנקן' לעמוד בהקשה שמקשים עליו. לכן מבקשים "ואל תביאנו לידי ניסיון ולידי ביזיון", היינו לידי ניסיון כזה שיכול להיגמר ח"ו בביזיון. ג. ידוע המדרש על הצעת התורה לאומות העולם וכיצד האומות מסרבות לשמוע מה כתוב בתורה. הפלא הוא שהקב"ה מציע לכל אומה את מה **שהכי קשה לה לקיים**. לבני עשו הרצחנים מציע "לא תרצח", לבני מואב שנולדו מניאוף, מציע "לא תנאף" ולבני ישמעאל שידם בכל, מציע "לא תגנוב". והתמיהה עולה מאליה: וכי הקב"ה מבקש להכשיל אותם? מדוע לא הציע לכל אחד מה שיכול לקבל? רבי צדוק הכהן כותב שזה גופא מה שבא הקב"ה לבדוק: האם כל אומה מוכנה לעמוד בניסיון העקדה, ללכת אל מעבר לעצמה ולעורר את עצם הכוח האלוקי שבאדם, שפועל לשם שמים ולא משום טעם צדדי. בלשוננו (ליקוטי אמרים אות לז): "כל אומה יש לה שורש מיוחד ברע שאינה יכולה להיפרד ממנו כלל, כמו עשו שמע לא תרצח ומיאן, וישמעאל שמע לא תנאף (או לגרסאות אחרות לא תגנוב) ומיאן, מה שאין כן ישראל שורשם אינו כפוף ושקוע בשום דבר שלא יוכלו להיבדל ממנו, כי שורשם נמשך אחר ה' יתברך שעל כן הקדימו נעשה לנשמע שהם מוכנים לעשות כל מה שציווה ה' יתברך".⁹ בכך מבאר הגר"ח מוולוז'ין את לשון המשנה: "עשרה דורות מנח עד אברהם ... עד שבא אברהם וקיבל שחר כולם". אחר כך ממשכה: "בעשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם, להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו". מדוע גבי העשרה ניסיונות מדגישים "אבינו" ולא במשנה הראשונה שמוזכר בה? אלא שאת הניסיונות עבר בתור "אבינו", בגלל שהיה "אבינו" וכדי לסלול הדרך ולגלות הכוחות של כולנו.

שנלמד אותם איך להיות גרסה יותר קדושה של עצמם וזה מושג דווקא עם הסחיטה הנפשית וההקרבה והמאמץ שאנו דורשים מעצמנו.

הנה סיפור מקסים (לגדול 4, סיוון רהב מאיר): יעל ביננפלד היא אימא מהעיר לוד שמספרת: באחת האזעקות שהיו בשעות הלימודים, הבן שלי התקשר מבוהל ובוכה מבית הספר וביקש הביתה. חשבתי שהוא צריך לדעת להתמודד במצבים כאלה, שלצערי נעשו תכופים יותר ויותר, וניסיתי את כל שיטות ההרגעה שאני מכירה.

אמרתי לו לנשום עמוק, לשאוף לאט אויר פנימה ואז לנשוף את האוויר לאט החוצה. הוא שאף ונשף והמשיך לבכות. ניסיתי לעבור לאמפתייה: אמרתי שאני מבינה אותו וזה טוב שהוא משתף אותי במה שהוא מרגיש, אבל הוא המשיך לצעוק 'הביתה'. הצעתי לו לספור עד מאה ולהקשיב לקולות החברים המשחקים מסביבי, אבל הוא נזכר בסביבה ונבהל יותר.

ואז זה הבריק בי. שמעתי את עצמי אומרת: "אתה יודע? אתה חלק מעם ישראל ועם ישראל הוא מלא גבורה, וכל הגבורה הזו נמצאת בתוכך. אברהם אבינו ומשה רבינו ודוד המלך כולם נמצאים בתוך הנשמה שלך. אפילו בלעם העיד שאנחנו עם של אריות". נהיה שקט ופתאום הוא אמר: "יאללה ביי, אימא, אני צריך לחזור לכיתה..."

הילדים מתחננים שנראה להם גדולה, שנדרוש מהם, שנתבע מהם, שנציב רף גבוה ונלמד אותם לנצח את עצמם. את זה הם יזכרו גם עוד 4000 שנה.

למה הדבר דומה? מעשה בסבא שהחזיק גולם של זחל. הוא הסביר לנכדו כי עוד מעט יבקע הגולם ומתוכו ייצא פרפר. הילד ביקש לאחוז את הגולם בידו והסבא התנה זאת בכך שכשהגולם יבקע והפרפר יאבק לצאת, לא יעשה שום דבר כדי לעזור לו". הילד הבטיח בקלות.

מאוחר יותר נוצר סדק בתוך הגולם והפרפר נראה מבפנים. הוא החל להכות עם כנפיו במטרה להרחיב את הפתח, אבל לא הצליח. רחמיו של הילד נכמרו, אבל הוא נזכר בדברי סבא: "אל תעזור לו". הפרפר היה נראה חלש ועייף, והילד לא היה יכול לעמוד מנגד. הוא חצה את הגולם לשניים ונתן לפרפר לגלוש החוצה. אבל לצערו, הפרפר צנח על הקרקע ולא הצליח לעוף, עד שמת.

הסבא הסביר: "המלחמה של הפרפר לצאת מהגולם, היא זו שבונה לו את הכנפיים ומחזקת אותם. וכך כשהוא מגיח לאוויר העולם – הוא מוכן לייעודו כבעל חיים בעולמו של הקב"ה".

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' **שניאור** ורעייתו **יוכבד** שיחיו **מינסקי**
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב